

P. Osiewicz, *Konflikt cypryjski*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2013, ss. 335.

Książka autorstwa Przemysława Osiewicza wypełnia lukę w polskich badaniach na temat konfliktu cypryjskiego.

Autor wnikliwie przeanalizował przyczyny, przebieg oraz konsekwencje polityczne konfliktu cypryjskiego. Praca składa się z ośmiu rozdziałów: uwarunkowania konfliktu cypryjskiego, w stronę niepodległości, trudne początki niepodległości, gorące lato 1974, w stronę podziału, Cypr (nie)podzielony 1983–1999, plan Annana i akcesja Cypru do Unii Europejskiej oraz w stronę zjednoczenia czy utrwalenia podziału. W monografii podkreślono, że konflikt ma wiele aspektów i należy go uznać za spór zarówno na tle etnicznym, wyznaniowym, politycznym, kulturowym, jak i ekonomicznym. Takie wieloaspektowe podejście umożliwia pełniejsze zrozumienie nie tylko przyczyny i przebiegu konfliktu, ale przede wszystkim trudności w wypracowaniu porozumienia pokojowego. Jak Autor zauważa, po 1974 r. wszystkie dotychczasowe rundy negocjacyjne zakończyły się niepowodzeniem. „Cypr stał się zakładnikiem polityki wewnętrznej obu cypryjskich społeczności. Gdy jedną z nich kierują zwolennicy pojednania, w drugiej dominują obrońcy partykularnych interesów” (s. 237). W monografii przeanalizowano pięć scenariuszy średnioterminowych związanych z rozwojem konfliktu cypryjskiego. Autor za najbardziej prawdopodobny scenariusz uważa taki w którym strony będą kontynuować rokowania do momentu, gdy jedna ze stron zadeklaruje, że porozumienie nie jest możliwe z powodu zbyt dużej rozbieżności stanowisk. Drugi wariant, w którym strony osiągają kompromis we wszystkich kluczowych kwestiach jest możliwy, ale bardzo trudny do osiągnięcia. Zależać to będzie nie tylko od determinacji przywódców politycznych i negocjatorów, ale także od wsparcia politycznego i finansowego ze strony ONZ, Unii Europejskiej, Stanów Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii oraz Federacji Rosyjskiej.

Złożoność konfliktu cypryjskiego powoduje, że trudno będzie o przełom, który doprowadziłby do ostatecznego porozumienia i pojednania pomiędzy Tureckimi a Greckimi Cypryjczykami. Autor konsekwentnie używa terminów Grecy Cypryjczycy oraz Tureccy Cypryjczycy – jak podkreśla przez wieki ukształtowały się społeczności Greckich i Tureckich Cypryjczyków i zauważalne są różnice nie tylko na poziomie świadomości, ale także obyczajów i języka, pomiędzy nimi a Grekami i Turkami. Utożsamianie obu tych społeczności z Grekami i Turkami jest zbyt daleko idącym uproszczeniem.

Autor wnikliwie analizuje negocjacje i dwie nieudane próby mediacji, jedna podjęta w 1964 r. oraz druga jako plan Annana, wreszcie omawia trudności kolejnych także ostatniej rundy rozmów bezpośrednich w latach 2008–2012. Jak podkreśla: „kolejne inicjatywy były odrzucane przez przywódców obu społeczności, często ku rozpaczy negocjatorów [...] Nie bez powodu Cypr do czekał się miana cmentarzyska negocjatorów” (s. 237).

Monografia Przemysława Osiewicza umożliwia zrozumienie złożoności konfliktu cypryjskiego i stanowi cenne źródło wiedzy na temat jego uwarunkowań, ale także możliwych scenariuszy rozwoju sytuacji. Obok wielu niewątpliwych walorów recenzowanej publikacji, cennym uzupełnieniem są wywiady z czołowymi przedstawicielami obu społeczności, takimi jak Dervis Eroğlu, (prezydent nieuznawanej Tureckiej Republiki Północnego Cypru) czy dr Erato Kozaku-Markullis (minister spraw zagranicznych Republiki Cypryjskiej). Autor w sumie przeprowadził sześć wywiadów. Dają one możliwość spojrzenia na konflikt nie tylko z perspektywy obserwatorów i specjalistów, ale przede wszystkim ze strony samych decydentów. Są cennym uzupełnieniem do książki.

Dla czytelnika znacznym ułatwieniem, a zarazem pomocą w sprawnym poruszaniu się po książce, są znajdujące się na jej końcu: kalendarium, leksykon postaci, słownik pojęć, mapy oraz indeks nazwisk. Praca napisana została w sposób przystępny i ciekawy. Autorowi udało się dotrzeć do greckiej i tureckiej literatury przedmiotu oraz do wielu dokumentów źródłowych. Publikacja jest ważną pozycją nie tylko dla studentów kierunku stosunki międzynarodowe, historii, politologii, ale także dla tych wszystkich, którzy interesują się współczesnym Cyprzem i konfliktami współczesnego świata.

Radosław FIEDLER

Poznań

DOI : 10.14746/pp.2014.19.1.26

Seen McMeekin, *Ekspres Berlin–Bagdad. Kajzer, islam i imperium osmańskie 1998–1918*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2012, ss. XVI + 424.

Dżihad cesarza Wilhelma

Mimo, że w literaturze polskiej funkcjonuje stosunkowo wiele pozycji, zarówno autorstwa polskich badaczy, jak i tłumaczeń, poświęconych Maghrebowi oraz Bliskiemu i Środkowemu Wschodowi¹ szereg zagadnień związanych z dziejami wymienionych obszarów nie doczekało się pogłębionych analiz. Do zbioru tego zaliczyć można na przykład ich militarną historię okresu I wojny światowej. Jeżeli turecko-niemiecki atak na Kanał Sueski w 1915 roku, kampania dardaneńska, kampania palestyńska oraz kampania mezopotamska są stosunkowo dobrze znane (choć głównie z brytyjskiego punktu widzenia), o tyle zmagania rosyjsko-tureckie we wschodniej Anatolii i na Kaukazie, pustynna kampania libijskiego zakonu Senussi przeciwko Egipcjom, próby pozyskania dla koalicji państw centralnych Persji (Iranu) i Afganistanu omawiane są pobieżnie, lub zgoła hasłowo. Wynika to z wielu przyczyn, z których najistotniejszą jest zapewne to, że na przykład militarna konfrontacja rosyjsko-turecka w latach 1914–1918 nie doczekała się monograficznego opracowania ani w Związku Sowieckim i Rosji, ani w Turcji. Niewiele jest również publikacji przyczynkarskich poświęconych temu zagadnieniu. Z jednej strony potencjalny badacz tego obszaru może więc stać się „siłą sprawczą” powstania nowej gałęzi badań, z drugiej staje on wobec konieczności prowadzenia żmudnych badań archiwalnych, ze wszystkimi związanymi z tym wyzwaniem językowymi, finansowymi, kulturowymi, a często i politycznymi².

¹ Wymienić można choćby, mimo że zestawienie będzie zdecydowanie niekompletne, ale obrazujące zakres zainteresowań polskich badaczy, takie monografie i opracowania jak: J. Zdanowski, *Historia Bliskiego Wschodu w XX wieku*, Wrocław 2010; J. Zdanowski, *Historia Arabii Wschodniej*, Wrocław 2004; J. Jarząbek, *Palestyńczycy na drodze do niepodległości*, Warszawa 2012, Wrocław 2004 i 2008; Ł. M. Nadolski, *Wojna Yom Kippur 1973 roku*, Gdańsk 2008; B. Wróblewski, *Legion Arabski (1920–1957)*, Toruń 2009; K. Kubiak, *Pierwsza wojna bliskowschodnia 1947–1949*, Wrocław 2006. Spośród tłumaczeń należałoby wskazać, na przykład na: F. Haliday, *Bliski Wschód w stosunkach międzynarodowych*, Kraków 2009; M. Al-Rasheed, *Historia Arabii Saudyjskiej*, Warszawa 2011; A. L. As-Sajid Marsot, *Historia Egiptu*, Warszawa 2010.

² Jak dowodzi jednak przykład znakomitego krakowskiego znawcy kampanii dardaneńskiej, doktora Piotra Nykiela (*Wyprawa do Złotego Rogu. Działania wojenne w Dardanelach i na Morzu Egejskim (sierpień 1914–marzec 1915)*) nie jest to bariera nie do przekroczenia i nawet na płaszczyźnie uznanej